

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Vliv hudby na dítě a rozvoj hudebnosti u dětí do 6 let

Vypracovala: Tereza Vyroubalová
Vedoucí práce: PaedDr. Jan Holec, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

20. 3. 2019 v Českých Budějovicích

.....

Tereza Vyroubalová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce, panu PaedDr. Janu Holcovi, Ph.D., za odborné vedení a velkou trpělivost. Dále děkuji pedagogům a dětem z mateřských škol, v nichž mi bylo umožněno hudební činnosti zrealizovat. Děkuji i své rodině, která mě podporovala po celou dobu mého studia.

ABSTRAKT

Bakalářská práce popisuje hudební vývoj dítěte od počátku matčina těhotenství až po období šesti let věku. Zaměřuje se převážně na hudební vlivy, které mohou působit pozitivně i negativně. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení základních pojmů, například hudebnost, hudební činnosti, hudební schopnosti, dovednosti, návyky a vlohy, rytmické cítění a hudební paměť. Práce se dále zabývá nastíněním hudebních činností v životě dítěte od narození až po ukončení předškolního vzdělávání. V praktické části jsou základní údaje o dvou různých mateřských školách, ve kterých byly realizovány činnosti s dětmi ve věku od tří do šesti let. Stručný popis těchto hudebních činností je také součástí práce. Hlavním cílem bakalářské práce je pozorování dětí při hudebních aktivitách a rozvoj jejich hudebnosti. Součástí práce jsou reflexe a notové záznamy.

KLÍČOVÁ SLOVA: hudba, hudební vývoj dítěte, hudební činnosti, vliv, rozvoj hudebnosti

ABSTRACT

The bachelor thesis describes the musical development of the child from the beginning of the mother's pregnancy to the age of six years. It focuses mainly on musical influences, which can be both positive and negative. The theoretical part is focused on explanation of basic terms, such as musicality, musical activities, musical abilities, skills, habits and talents, rhythmic feeling and music memory. The work also deals with the outline of musical activities in the child's life from birth to the end of pre-school education. In the practical part there are basic data about two different kindergartens, in which activities with children aged three to six years were realized. A brief description of these musical activities is also part of the work. The main aim of the thesis is to observe children during their musical activities and to develop their musicality. The work includes reflections and musical notes.

KEYWORDS: music, musical development of the child, musical activities, influence, development of musicality

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	10
1.1 Hudební vývoj podle Marka Fraňka	10
1.2 Hudební vývoj dítěte podle E. K. Allena a L. R. Marotze.....	11
1.2.1 Novorozenec	11
1.2.2 Kojenec.....	11
1.2.3 Batole	12
1.2.4 Dvouleté dítě.....	12
1.2.5 Tříleté až šestileté dítě	12
2 VLIVY.....	14
2.1 Vliv rodiny na utváření hudebnosti.....	14
2.2 Pozitivní vlivy hudby.....	14
3 HUDEBNÍ VÝCHOVA V INSTITUCÍCH	16
3.1 Jesle a hudební výchova.....	16
3.2 Mateřská škola a hudební výchova	16
3.3 Didaktické zásady v hudební výchově podle významných pedagogů...	17
4 ZÁKLADNÍ POJMY.....	18
4.1 Hudební schopnosti	18
4.2 Hudební paměť	18
4.3 Hudební vlohy	18
4.4 Hudební dovednosti a návyky	19
4.5 Rytmické cítění.....	19
5 HUDEBNOST A HUDEBNÍ ČINNOSTI	20
5.1 Struktura hudebnosti podle Sedláka a Váňové.....	20
5.2 Diagnostika hudebnosti	20
5.2.1 Psychodiagnostické metody.....	20
5.2.2 Poruchy hudebnosti	21
5.3 Rozvoj hudebnosti u dětí	21
5.4 Hudební činnosti	22
5.4.1 Hudební činnosti v mateřské škole a RVP PV.....	23

6	RVP PV	24
6.1	Dítě a jeho tělo	24
6.1.1	Zpěv	24
6.1.2	Pohyb.....	25
6.1.3	Hra na nástroje.....	25
6.1.4	Poslech	26
6.2	Dítě a jeho psychika	26
6.2.1	Jazyk a řeč.....	26
6.2.2	Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace	27
6.2.3	Sebepojetí, city, vůle	27
6.3	Dítě a ten druhý	28
6.3.1	Nabídka činností:.....	28
6.4	Dítě a společnost.....	28
6.4.1	Nabídka činností:.....	28
6.5	Dítě a svět.....	28
6.5.1	Nabídka činností:.....	29
7	HUDBA A JEJÍ FUNKCE	30
8	PRAKTICKÁ ČÁST	31
8.1	Charakteristika školek	31
8.1.1	MŠ Bouzov.....	31
8.1.2	MŠ Luká	31
8.2	Stručná charakteristika činností.....	32
8.3	Formulace cílů:	32
8.4	Hudební činnosti v MŠ Bouzov, třída mladších dětí.....	32
8.4.1	Rušné části pohybových aktivit.....	32
8.4.2	Zdravotní cviky s hudbou	33
8.4.3	Hudebně pohybové hry.....	34
8.4.4	Básnička s pohybem „Žabka“	34
8.4.5	Dechové cvičení, nácvik písně s Orffovými nástroji	35
8.4.6	Poslech dětských písní při volné hře	36
8.5	Hudební činnosti v MŠ Bouzov, třída předškolních dětí.....	37

8.5.1	Rušné části pohybových aktivit	37
8.5.2	Zdravotní cviky na hudbu	37
8.5.3	Báseň s pohybem „Vločky“	38
8.5.4	Reakce na zvukový signál	39
8.5.5	Reakce na signál	39
8.5.6	Nácvik tanečku „V zimě“	40
8.5.7	Hudební hádanky při relaxaci.....	41
8.6	Hudební činnosti v MŠ Luká	43
8.6.1	Rušné části pohybových aktivit	43
8.6.2	Zdravotní cviky s hudbou	43
8.6.3	Básně s pohybem	44
8.6.4	Reakce na zvukový signál	46
8.6.5	Reakce na signál	47
8.6.6	Nácvik tanečku „V zimě“	47
8.6.7	Poslech vánoční koledy při relaxaci.....	49
8.6.8	Nácvik písně a dechové cvičení	50
8.7	Závěrečné shrnutí.....	51
	ZÁVĚR	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
	SEZNAM PŘÍLOH.....	57
	PŘÍLOHY.....	58

ÚVOD

Předškolní vzdělávání je velmi důležitým obdobím, protože se utváří osobnost dítěte a je ovlivněn jeho celkový vývoj. Učitel se stává jedním z těch, kteří se mohou významně podílet na utváření dětské osobnosti, a proto jsem si vybrala právě dané téma. Moje zkušenosti z pedagogických praxí, které jsem absolvovala v rámci škol, mne utvrdily v tom, že ne každý pedagog si uvědomuje důležitost svého působení. K tomu, aby realizované činnosti měly určitou hodnotu, je potřeba mít teoretické znalosti a praktické zkušenosti.

Bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části se zabývám hudebním vývojem dítěte, různými vlivy, které na vývoj dítěte působí, hudebními činnostmi v institucích, funkcemi hudby, rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání ve spojitosti s mým tématem, rozvojem hudebnosti a vysvětlením základních pojmů. V praktické části popisuji činnosti realizované v mateřských školách a jejich následné zhodnocení.

1 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE

V publikacích najdeme různé názory a pohledy na celkový vývoj dítěte, který je velmi individuální. Hudební vývoj je závislý na mnoha faktorech. Některé z nich mají pozitivní vliv nejen na vývoj a psychiku dítěte.

1.1 Hudební vývoj podle Marka Fraňka

Těhotným matkám se doporučuje, aby svému dosud nenarozenému miminku zpívaly a tím působily na rozvoj jeho hudebního nadání. V období čtyř až tří měsíců před narozením je sluchový systém plodu plně funkční. Proto plod může vnímat zvuky, které jsou kolem něj. Tyto zvuky dělíme do dvou kategorií. První z nich jsou zvuky vyluzované tělem matky. Řadí se sem zvuky vytvářené jejím zažívacím systémem, kardiovaskulárním systémem, hlasem (řeč i zpěv) a zvuky vyvolané pohyby těla matky. Tyto zvuky mají intenzitu okolo 60 dB. Druhou kategorií tvoří zvuky přicházející zevnějšku. Tyto zvuky mají intenzitu v rozmezí 20 a 30 dB, a přesto jsou dostatečně silné na to, aby je plod slyšel.

Paměť plodu testoval Hepper. Zjistil, že plod v 36.–37. týdnu reaguje na opakovaně prezentovanou hudbu. (Hepper, 1991)

Dítě po narození preferuje hlas své matky. Výzkumy prokázaly, že tato preference není dána pouze kontaktem mezi matkou a dítětem po narození. Dvoudenní děti totiž nedávaly přednost hlasu svého otce před ostatními mužskými hlasy, i když otec s dítětem trávil až deset hodin denně. (Decasper, 1984)

Dle dalšího výzkumu byl prokázán uklidňující účinek hudby, kterou matka pouštěla během tří měsíců před porodem. Nejen, že se dítě uklidnilo a zaposlouchalo se do hudby, ale také se mu zpomalil srdeční tep.

Podle provedených výzkumů můžeme usoudit, že již v prenatálním období má na vývoj dítěte velký vliv hudba. Spouští u dítěte specifické emocionální reakce. Dítě je zvyklé na pravidelné tempo (chůze a tep srdce matky při vyrovnaném emocionálním

stavu), ale i tempo nepravidelné (zrychlování a zpomalování srdečního tepu při vzrušení matky).

Saffranová a její kolegové (2000) se zabývali hudební pamětí. Zjistili, že děti v sedmi měsících života jsou si schopny zapamatovat strukturně složitou hudbu a zachovat ji v dlouhodobé paměti. Takto malé děti mají dokonalejší paměťové schopnosti, než se dříve tušilo. (2005)

1.2 Hudební vývoj dítěte podle E. K. Allena a L. R. Marotze

Vývoj můžeme rozdělit do několika období, a to podle věku dítěte. V každé fázi se dozvíme, co dítě již umí, nebo co se u něj právě vyvíjí.

1.2.1 Novorozenec

U novorozence je nejlépe vyvinutý sluch, a proto od sebe umí odlišit různé zvuky, na které také reaguje. Zvláště pak na hlas své matky, který je pro ně zároveň velmi uklidňujícím. Tento účinek mají i některé zvuky či pohyby, například broukání, natřásání a kolébání.

1.2.2 Kojenec

V kojeneckém období dítě zkouší napodobovat zvuky řeči a některá gesta. Je důležité na dítě mluvit naším normálním hlasem a zpívat mu během krmení, koupání nebo při jiných aktivitách. Tímto způsobem u dětí podporujeme rozvoj hudebnosti již od nízkého věku. Další rozvíjející aktivitou je přehrávání oblíbených písniček, u nichž můžeme s dítětem v náručí tancovat nebo se jen pohupovat do rytmu.

Kojenec je schopen lokalizace zvuku, což znamená, že se dívá směrem, odkud slyší nějaký zvuk. Také zvládne spojit zvuk a rytmus s jednoduchým pohybem. Napodobuje činnosti, například tleskání („paci, paci, pacičky“), mávání („pápá“) a dělání „kuk“. Kromě napodobování uchopuje různé předměty, zvukové hračky, chrastítka a zkoumá, jakou funkci vlastně mají.

1.2.3 Batole

Batole má rádo rytmické říkanky a písničky. Snaží se opakovat jejich slova. Jsou pro něj charakteristická kratší říkadla s opakujícími se prvky, rytmická a veselá hudba atd.

1.2.4 Dvouleté dítě

Dítě zdokonaluje již naučené dovednosti i návyky, a navíc si osvojuje mnoho dovedností nových. Celkově jsou děti schopnější a dokonalejší ve všech činnostech. Do čtení se nadšeně zapojují pomocí ukazování na obrázky nebo vydáváním různých zvuků, ať už se jedná o zvuky zvířat, dopravních prostředků a další. Děti zkoušejí spontánně improvizovaně rýmovat a zpívat. (2002)

Ve srovnání s názorem Františka Sedláka a Hany Váňové se první tvořivé, improvizční projevy a pěvecká imitace objevují až po třetím roce života dítěte. (2013)

1.2.5 Tříleté až šestileté dítě

Ve věku 3–4 let dítě většinou zvládne mluvit srozumitelně. S tím se pojí také opakování říkanek či zpěv různých dětských písniček. Dále je dítě schopné sladit hudbu/říkanku s pohybem. (2002)

„V období mezi třetím a čtvrtým rokem vnímá dítě globálně, tedy hudbu s textem, pohybem, mimikou. Je však také schopno rozeznat některé komponenty (složky) zvukových podnětů: sílu, výšku, délku, barvu (témbr).“ (Zezula, 1990).

Ve věku 5–6 let dítě začíná samo vymýšlet říkanky, písničky, pohyby k nim atp. V tomto období vzrůstá zájem dítěte o aktivní hudební činnosti. Mimo jiné dítě rozumí obsahu a dokáže ho vyjádřit slovně nebo pomocí kresby. (2002)

Hudební vývoj dítěte můžeme chápat mimo jiné jako rozvoj auditivních, motorických, reprodukčních, intonačních a interpretačních schopností, hudebních představ, hudební fantazie, tonálního a harmonického cítění, senzitivnosti pro vnímání

a prožívání hudby, hudebního myšlení, hudebně produkčních schopností a hudební kreativity, motivačních struktur a hudební aktivity. (Sedlák, 1974)

2 VLIVY

Na utváření hudebnosti u dětí působí různé vlivy. Hudebnost může být ovlivněna prostředím, ve kterém dítě žije. Kromě materiálního prostředí na ni mohou mít vliv i lidé, s nimiž se dítě setkává, nebo s nimi přímo žije.

2.1 Vliv rodiny na utváření hudebnosti

Dříve bylo postavení ženy v rodině přesně dáno. Matka se starala o dítě, uspokojovala jeho citové potřeby a snažila se, aby nestrádalo. Měla na dítě dostatek času, a proto se mu mohla plně věnovat a všestranně jej rozvíjet.

Problémem je očekávání společnosti, že žena má být dobrou matkou a zároveň se starat nejen o domácnost a rodinu, ale i o finanční stránku celé rodiny. Veškerý čas tedy musí dělit mezi práci, dítě a rodinu.

Přirozený kontakt mezi matkou a dítětem je emocionálně velmi silný. Dítě od matky přijímá již první auditivní podněty. Jedná se o poslech melodie matčiny mluvy, emoční impulsy při uspávání či matčin zpěv, který rozvíjí hudební sluch dítěte, připravuje ho k osvojení si řeči a zároveň jej motivuje k vlastním pěveckým pokusům.

Často se stává, že se dítěti nedostává mnoho lásky a pozornosti ze strany rodičů, což může dojít až k citové chudobě dítěte. Ta pak negativně ovlivňuje jeho hudební rozvoj. Dítě má problémy nejen s pěveckým projevem, ale také s řečí, která je opožděná. Negativně je ovlivněn i fonemický a hudební sluch a spousta dalších faktorů.

2.2 Pozitivní vlivy hudby

Jak zmiňuje Jana Hašplová, matka na dítě mluví vysokofrekvenčními tóny, a tak je i sluch dítěte naladěn na vysokofrekvenční pásmo. Když je dítě neklidné nebo plačtivé, potřebuje pocit bezpečí. Tento pocit získá tehdy, chová-li ho matka na levé ruce, protože dítě slyší ozvy jejího srdce, kterými je uklidňováno. (2000)

Podle Elisabeth Lukasové je pro dítě a jeho zdravý duševní vývoj nezbytná milující matka, která je vyrovnaná a radostná. Uvádí, že až 98% matek své novorozeně instinktivně nosí na ruce tak, aby jim hlavička směřovala na levou stranu. Bylo to z důvodu možného slyšení matčina srdečního tepu. Potvrdilo se, že tyto děti cítily pocit bezpečí a zároveň byly klidnější. Pokud matka odkládala dítě do postýlky a dítě bylo málo nošeno či chováno v náručí, čímž nemělo možnost slyšet tep matčina srdce, postrádalo zklidnění mysli, což většinou mělo za následek citovou labilitu dítěte. (1997)

Je známo, že má hudba na člověka psychoterapeutický vliv, díky kterému můžeme eliminovat některé negativní vlivy z našeho okolí. Hudba může působit i jako preventivní ochrana lidské psychiky či prevence emoční deprivace. Poskytuje vnitřní klid a také jistý únik před každodenními činnostmi. Hudba vyvolává pozitivní náladu nejen u malých dětí, ale i u dospělých.

3 HUDEBNÍ VÝCHOVA V INSTITUCÍCH

„Hudba není jen záležitostí citu, ale nezbytnou potřebou člověka.“ (Zezula, 1990)

3.1 Jesle a hudební výchova

„Má se využívat psychofyziologických účinků hudby na emocionální ladění dětí, které se projeví ve vytvoření dobré nálady a radostné atmosféry z hudebního poslechu. Již v prvních měsících života se má pěstovat sluchové soustředění a hudební percepce.“ (Sedlák, 1974)

O hudební rozvoj dítěte se v jeslích stará sestra. Dětem zpívá ukolébavky, které často doplňuje o hlazení, houpání nebo doteky. Starším dětem pak hraje na klasické hudební nástroje.

Dítě na sestru reaguje úsměvem, různými pohyby tělíčka nebo hlavičky či natahováním ručiček.

V pozdějším věku, když už dítě začíná mluvit, spojuje sestra hudební rytmus a melodii s recitací a melodizováním. Dítě dovede reagovat například tleskáním, jednoduchými tanečními prvky nebo také pohyby hlavou a celým tělem. (Sedlák, 1974)

3.2 Mateřská škola a hudební výchova

„V mateřských školách si mají děti osvojit základní pěvecké návyky, naučit se hudbu soustředěně poslouchat, získávat o ni zájem a pohybem vyjádřit obsah zpívané a poslouchané skladby. Zpěv má vnést do života mateřské školy radost a optimismus.“ (Sedlák, 1974)

Mateřská škola by měla navázat na předchozí práci v jeslích. Učitelé v mateřských školách u dětí dále rozvíjí a obohacují pěvecké schopnosti a návyky, které získaly již v raném věku. Mnohdy se tak ale nestává a dítě do první třídy nastupuje hudebně zanedbané.

„Největší podíl na odlišnosti vývoje dítěte má však zpravidla nedostatek hudebních podnětů, jenž je příčinou slabosti sluchových představ. Podaří-li se nám v naší pedagogické práci zintenzivnit hudební činnost a dokážeme-li získat i podporu rodičů, vytvoříme již v mateřské škole v tomto směru dobré základy pro rozvoj schopností, zájmů a postojů i celkového profilu osobnosti dítěte.“ (Zezula, 1990)

3.3 Didaktické zásady v hudební výchově podle významných pedagogů

J. Zezula, O. Janovská a kolektiv zmiňují ve své publikaci, že hudebně výchovná práce má několik výchovných a didaktických zásad a nejdůležitější z nich je právě názornost. Jak již bylo v mé práci zmíněno, děti si osvojují hudební materiál a dovednosti prostřednictvím imitace. To, jak dítě zpívá píseň, pohybuje se na hudbu či hraje na hudební nástroj, je silně ovlivněno příkladem nejen rodičů, ale i učitelky. Další zásadou je opakování – ať už popěveků, písní, hudebních činností nebo her. Opakování umožňuje dítěti aktivně si osvojovat zvolený repertoár písní a také vzbuzuje větší zájem o hudbu samotnou, tím pádem se formuje i jeho vztah k hudbě. Další ze zásad, soustavnosti a cílevědomosti, se projevuje tím, že učitelka má znalosti hudební teorie i praktické zkušenosti s hudebními činnostmi. Neméně důležitou je také zásada individuálního přístupu, jež spočívá v respektování osobnosti každého dítěte zvlášť. Poslední zásadou je aktivnost. Aktivností rozumíme zdůrazňování hudebních činností ve všech formách (reprodukční, receptivní, produkční). (1990)

4 ZÁKLADNÍ POJMY

V následující kapitole vysvětluji pojmy, které slouží k pochopení a lepší orientaci v této práci.

4.1 Hudební schopnosti

Schopnosti obecně jsou předpokladem k zvládnutí určitých činností a v těchto činnostech jsou dále formovány. (Poledňák, 1984)

Jak již zmiňuje František Sedlák ve své knize, hudební schopnosti nejsou vrozené, přesto nejsou dány pouze zvenčí. (1974)

„Jedinec musí mít vnitřní předpoklady, které umožňují jejich vznik. Schopnosti jsou výsledkem vývoje. Formují se v konkrétních činnostech a mimo tyto činnosti neexistují.“ (Sedlák, 1974)

Hudební schopnosti a jejich úroveň tedy závisí nejen na vlohovém základě, sociálních a kulturních vlivech, ale i na věku člověka, jak zmiňuje Milan Holas ve své publikaci *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. (1998)

4.2 Hudební paměť

Mezi nezbytné hudební schopnosti řadíme právě hudební paměť, bez které by nebyla hudba ani činnosti s ní spojené. Je klíčovou schopností pro veškeré hudební operace i pro kontinuitu hudebního vědomí. Hudební paměť potřebuje nejen profesionální hudebník, neobejde se bez ní ani amatérský hudebník či posluchač. (Sedlák, 2013)

4.3 Hudební vlohy

Vlohy jsou vrozené dispozice pro vykonávání hudebních činností. Představují určitý potenciál, na jehož základě dochází k rozvoji hudebních schopností. Na rozvoj vloh působí několik faktorů – prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, vliv osobnostních rysů a vlastností, motorika, motivace aj. Hudební vlohy mohou postupně ztrácet svůj

potenciál, a to z důvodu nedostatku vhodných podnětů z okolí či nedostatku hudební výchovy. (Franěk, 2005)

„Výrazné hudební vlohy se v hudebním vývoji jedince často nápadně projevují již v raném dětství a označují se běžně jako hudební nadání.“ (Sedlák, 2013)

4.4 Hudební dovednosti a návyky

Dovednost je získaná dispozice k tomu, abychom mohli správně a rychle vykonávat hudební činnosti.

„Dovednost se tak stává navenek projevenou hudební schopností v hudební činnosti. Je tedy zřejmé, že základem jakéhokoliv hudebního projevu je neodlučitelná a funkčně propojená triáda schopnost – dovednost – činnost.“ (Sedlák, 2013)

Návyk je dovednost, která je zautomatizovaná.

4.5 Rytmické cítění

Rytmické cítění je prožívání hudebního rytmu. Je zprostředkováno hudebně sluchovými schopnostmi, uplatňuje se v něm více složek, především však složky motorické. (Sedlák, 2013)

5 HUDEBNOST A HUDEBNÍ ČINNOSTI

V následující kapitole se zabývám vysvětlením pojmu *hudebnost*, jeho rozdělením a rozvojem hudebnosti u dětí. Dále zde popisuji hudební činnosti, které mohou mít několik různých podob.

5.1 Struktura hudebnosti podle Sedláka a Váňové

Hudebnost můžeme rozložit na tři složky:

1. Předpokladovou (výkonovou) – soubor vlastností, schopností, dovedností a znalostí k realizaci hudebních činností
2. Aktivační (dynamizující) – motivace dítěte k hudebním činnostem
3. Sociální – vliv sociokulturního prostředí

Podmínkou pro správný rozvoj hudebnosti je nutná vstupní diagnóza. Díky ní zjistíme úroveň u jednotlivých dětí a následná práce bude snadnější, protože budeme vědět, na co se máme zaměřit. Je důležité zmínit, že v dnešních mateřských školách není čas ani prostor věnovat se dětem individuálně, což velice omezuje jejich rozvoj. Kromě toho se často zapomíná na rozezpívání – dechové cvičení, které je velice důležité pro následující práci s hlasem. Nesmíme zapomínat na správný výběr písně ke zpěvu, což je prioritní. (2013)

5.2 Diagnostika hudebnosti

„Jejím úkolem je poznat kvalitativní a kvantitativní stav hudebních schopností a dovedností, popřípadě určit i jejich odchylku od normy.“ (Sedlák, 2013)

5.2.1 Psychodiagnostické metody

- observační – metoda, která je založena na pozorování
- experimentální – použití experimentu při výzkumu hudebního vnímání a kreativity
- explorační – sledování hudebního výkonu

- projektivní – rozbor produktů hudebně tvořivé aktivity
- psychosémantické – metoda zkoumající individuální význam slov pro jednotlivé subjekty
- psychofyziologické – získávání bližších informací o fyziologických pochodech při komunikaci s hudbou

(Sedlák, 2013)

5.2.2 Poruchy hudebnosti

Mezi nejvýraznější a nejtěžší poruchy hudebních schopností řadíme amúzii. Amúzie je neschopnost poznávat hudbu, rozumět jí ani reprodukovat tóny i melodii. Příčinou může být nedostatek hudebního sluchu nebo hluchota pro melodii. Neurologické výzkumy dokázaly, že amúzii způsobují dědičné, vrozené nebo získané patologické změny.

Německý hudební psycholog A. Wellek uvádí základní charakteristické znaky amúzie:

- výrazný nedostatek hudebního nadání – s tím souvisí nezáměr o hudbu,
- výrazná nehudebnost,
- patologické poruchy (porucha funkce hudebního sluchu nebo motoriky).

(Sedlák, 2013)

5.3 Rozvoj hudebnosti u dětí

„Hudebnost dítěte je rozvíjena automatickým působením jednotlivých hudebních činností, množstvím odzpívaných písní, nacvičených her a poslouchaných skladeb.“ (Jistel, 1969)

J. Zezula, O. Janovská a kolektiv v knize *Hudební výchova v mateřské škole* zmiňují, že téměř každé dítě má předpoklady k získání určitého vztahu k hudbě a zároveň k osvojení si dovedností, kterými jsou jim umožněny různé hudební činnosti. Dítě se narodí s dispozicemi a vlohami, tedy s dědičnými a vrozenými zvláštnostmi anatomicko-fyziologické povahy. Takovými zvláštnostmi může být jistá orgánová vybavenost, například rezonanční dutiny, kvalita hlasového ústrojí, kapacita dechových

orgánů, kvalita sluchového orgánu apod. Tyto individuální zvláštnosti se přetvářejí ve schopnosti vlivem působících podnětů i vlastní činnosti.

K tomu, abychom mohli v mateřské škole provádět elementární hudební činnosti, je potřeba rozvíjet především schopnosti, které souvisejí s hudebním sluchem. To znamená rozvíjet schopnost tonálního slyšení, schopnost disponovat hudebními představami a dále podporovat rozvoj schopnosti rytmické. (1990)

5.4 Hudební činnosti

Hudební činnosti se realizují ve dvou rovinách:

1. vnější (předmětné) – vše, co vidíme a slyšíme v podobě vnějších hudebních úkonů nebo v podobě interpretačních, improvizčních a kompozičních aktivit,
2. vnitřní (psychické) – kognitivní a emoční procesy probíhající v mysli člověka při percepci a hudební kreativitě.

(Sedlák, 2013)

Z hlediska hudební výchovy ve školství můžeme rozlišovat tyto činnosti:

1. pěvecké (vokální),
2. instrumentální,
3. poslechové,
4. hudebně pohybové.

(Sedlák, 2013)

Podle Sedláka a Váňové rozlišujeme trojí přístup ve vztahu dítěte k hudebnímu dílu:

1. percepční – dítě pozoruje osobu, která provozuje nějakou hudební činnost, a díky tomu získává prvotní zkušenosti,
2. reprodukční – dítě realizuje osvojené učivo (zvukově nebo pohybově),
3. produkční (tvořivé) – dítě improvizuje a samo si vymýšlí hudební modely a k nim i pohyb.

Při provozování hudebních činností (samozřejmě i jiných), je velmi důležitá motivace. Děti si odnášejí pocity úspěchu i pocity neúspěchu, které na ně mají velký

vliv i v budoucím životě. U dítěte může vzniknout psychický blok ze strachu. Tento blok se velmi těžko odstraňuje. Naopak pozitivní motivace posiluje sebevědomí a dítě má důvěru k sobě samému. Můžeme říct, že motivace se odráží ve všech činnostech, které dítě provozuje. (2013)

5.4.1 Hudební činnosti v mateřské škole a RVP PV

Tradiční pojetí hudební výchovy v mateřských školách má výhodu v posloupnosti a v dodržování metodických postupů při práci s dětmi. Velkou nevýhodou je však vedení těchto aktivit ve stále stejném duchu, bez jakéhokoliv kreativního přístupu. Hudební činnosti byly omezené časovou dotací, pouze jedenkrát týdně.

Současný výchovný systém nám umožňuje více prostoru pro realizaci hudebních aktivit. S tím úzce souvisí i kvalita vzdělání pedagogických pracovníků předškolní výchovy a jejich praktických schopností a dovedností. Někteří pedagogové nevěnují hudebním činnostem tolik času, kolik by měli, a proto musíme věnovat velkou pozornost rizikům, která by mohla vést k nahrazování hudebních činností či k jejich opomíjení.

Současné pojetí předškolní výchovy klade vyšší nároky na pedagogy, kteří nesmí zapomínat na společenskou realitu, již nelze odtrhnout od vzdělávacího procesu. Učitelé musejí denně řešit situace, které nastávají mezi dětmi, a věnovat pozornost emocím, které děti vnitřně prožívají. Řeší problémy, které se týkají neúplných nebo problémových rodin. Těmito situacemi je ovlivňováno dětské prožívání a chování, které dále souvisí s aktivitami v mateřské škole.

Hudební aktivity mají vliv například také na tvořivost, paměť, komunikaci, podporují logické myšlení, toleranci, zodpovědnost, úctu a vzájemný respekt. Hudba pomáhá utvářet sebedůvěru dítěte a napomáhá objektivnímu hodnocení druhých. Kromě již zmíněných aspektů ze sebe díky hudbě můžeme vyplavit agresivní sklony. Můžeme tedy říct, že hudba má vliv na fyzický i psychický vývoj dětí, což koresponduje s dílčími cíli jednotlivých oblastí, které najdeme v RVP PV. (Lišková, 2006)

6 RVP PV

Základním dokumentem v této oblasti je RVP PV 2018 a další literatura, která se s touto oblastí pojí. (RVP PV, 2018)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je rozdělen do pěti oblastí.

6.1 Dítě a jeho tělo

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga je podporovat fyzickou pohodu, zlepšovat tělesnou zdatnost a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj pohybových i manipulačních dovedností, vést ke zdravým životním postojům a návykům.“ (Lišková, 2006)

6.1.1 Zpěv

Pěvecké aktivity vedou ke zdravému životnímu stylu, zároveň jsou prevencí psychopatologických jevů. Zpěv souvisí i s fyziologickým vývojem, protože se zaměřujeme na správné dýchání, které umožňuje okysličení těla a prokrvení celého organismu. Kromě toho zpěv souvisí se správným držením těla. Neméně pozornosti věnujeme tvorbě zpěvního hlasu, šetření hlasivek, hlasové hygieně a prevenci hlasových poruch. (Lišková, 2006)

Při zpěvu uplatňujeme tři složky – dech, fonaci a artikulaci. Tyto základní prvky jsou na sobě vzájemně závislé, ale vždy jsou podmíněny psychikou zpěváka. Při práci s dětským hlasem musíme mít tuto psychosomatickou jednotu stále na vědomí. (Tichá, 2004)

Z psychologického hlediska můžeme říct, že zpěv je vhodný k relaxaci organismu. Můžeme ho využít, když jsou děti unavené, nebo k utvoření příjemné a klidné atmosféry nejen mezi dětmi, ale i dospělými. (Lišková, 2006)

Nabídka činností:

- dechová cvičení,
- nácvik písně,
- artikulační cviky,
- nácvik správného postoje a držení těla při zpěvu.

6.1.2 Pohyb

Člověk má vrozenou potřebu pohybu, která se v dětství projevuje velmi intenzivně. Spontánní tělesný pohyb představuje pro děti a pro jejich zdravý vývoj nepostradatelnou součást života. Pohyb příznivě působí na růst a vývoj dítěte, což úzce souvisí s rozvojem všech orgánů a tkání v těle. (Havlová, 2006)

Díky hudebně-pohybovým aktivitám si dítě uvědomuje vlastní tělo a dokáže ovládat pohybový aparát. Tyto činnosti uvolňují psychické napětí, a proto se využívají při práci s hyperaktivními dětmi.

Nabídka činností:

- hra na tělo,
- hudebně-pohybové hry,
- tanečky,
- základní přirozené cviky (běh, poskoky, lezení, chůze, plazení) spojené s poslechem hudby.

6.1.3 Hra na nástroje

Hra na hudební nástroje je základní činností pro rozvoj a pěstování rytmického cítění, vede děti ke zdokonalení jejich rytmických schopností. (Lišková, 2006)

Nabídka činností:

- hra na Orffovy nástroje (rytmické i melodické),
- hry zaměřené na poznávání jednoduchých hudebních nástrojů.

6.1.4 Poslech

„Díky poslechovým aktivitám rozvíjíme u dětí smyslové vnímání – sluch.“
(Lišková, 2006)

„Častokrát se stane, že skladbu, kterou znovu (a po n-té) slyšíme, „objevujeme“, jako bychom ji nikdy dříve neslyšeli (nestudovali, neanalyzovali atp.); nacházíme v ní pasáže či obraty, které jsme dosud nezaznamenali, a podivujeme se, že v ní něco „podobného“ vůbec je.“ (Geist, 2005)

Nabídka činností:

- poslech živé nebo reprodukováné hudby,
- poslech písni při kreslení, volné hře, pracovních činnostech atd.,
- využití poslechu při relaxaci.

6.2 Dítě a jeho psychika

V psychologické oblasti je záměrem pedagoga podporovat duševní pohodu, odolnost dítěte a jeho psychickou zdatnost. Snaží se také o rozvoj intelektu, řeči, jazyka a kognitivních procesů. Pedagog zaměřuje svoji pozornost i na sebepojetí a sebenahlížení dítěte, jeho sebevyjádření, kreativitu, stimulaci osvojování a rozvoj vzdělávacích dovedností, který se pojí s podporou dalšího poznávání a učení. (Lišková, 2006)

„Jelikož psychické procesy, které jsou vlastní hudebním prožitkům, jsou velmi složité a ryze subjektivní a tím bezprostředně přístupné pouze vnímajícímu subjektu, jsme při jejich poznávání odkázáni především sami na sebe.“ (Geist, 2005)

6.2.1 Jazyk a řeč

V této podoblasti je důležité rozvíjet řečové dovednosti a schopnosti, vytvářet podmínky pro rozvíjení verbálních i nonverbálních komunikačních dovedností dětí. (Lišková, 2007)

Nabídka činností:

- rytmizace,
- melodizace – práce s říkadlem,
- logopedická chvilka,
- hra zaměřená na rozlišování zvuků.

6.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Záměrem je rozvoj všech poznávacích schopností, myšlení, paměti a pěstování pozornosti, rozvoj fantazie a představivosti, s tím souvisí i zájem a zvědavost dětí. (Lišková, 2007)

Nabídka činností:

- hudební hádanky,
- hledání společných či rozdílných znaků dvou písní,
- hra na rozvoj sluchové paměti.

6.2.3 Sebepojetí, city, vůle

Hudební činnosti v této oblasti jsou zaměřovány na poznávání sebe sama, uvědomování si vlastní identity, získávání sebedůvěry a sebevědomí, rozvoj pozitivních citů, cítění a prožívání. Tyto činnosti by u dětí měly vyvolávat spontánní radost a mají velký podíl na rozvoji empatie a citu dětí. (Lišková, 2006)

Nabídka činností:

- poslech různých písní (pomalé/rychlé, veselé/smutné) a ztvárnění emocí pomocí pohybu,
- poslech písně a vyjádření pocitů pomocí kresby.

6.3 Dítě a ten druhý

Hlavním záměrem této oblasti je podpora při utváření vzájemných vztahů mezi dětmi k sobě navzájem a mezi dětmi a dospělým. Tyto vztahy je nutno posilovat, kultivovat, zajišťovat pohodu těchto vztahů a zároveň obohacovat vzájemnou komunikaci. (Lišková, 2006)

„Hudba dokáže sama o sobě ovlivnit náladu jednotlivce či celého kolektivu, čímž přispívá k utváření obecně pozitivních vztahů mezi dětmi.“ (Lišková, 2006)

6.3.1 Nabídka činností:

- instrumentální činnosti,
- zpěv známých písní,
- tanečky ve dvojicích nebo ve skupině.

6.4 Dítě a společnost

Pro dítě je velmi důležité, aby se naučilo žít ve společenství ostatních. K tomu patří i seznámení se s morálními, estetickými a společenskými hodnotami. Vedeme děti ke vzájemné spolupráci a učíme je pravidlům a normám společenského chování, k čemuž se dále váže také utváření si estetického vztahu ke světu, umění a kultuře. (Lišková, 2007)

6.4.1 Nabídka činností:

- nácvik vystoupení pro seniory,
- návštěva koncertu,
- nácvik besídky pro rodiče.

6.5 Dítě a svět

Cílem je vést děti k ochraně životního prostředí a seznámit je s kulturou jiných krajů. Je složité tento cíl naplnit, a proto je vhodné zařadit do MŠ multikulturní

výchovu, která dětem pomůže k pochopení různých odlišností ve světě. (Lišková, 2006), (Lišková, 2007)

6.5.1 Nabídka činností:

- poslech písně z jiné kultury,
- pohybová improvizace na africké, orientální a jiné písně.

7 HUDBA A JEJÍ FUNKCE

Hudba má vliv na harmonický rozvoj osobnosti člověka, rozvíjí lidské emoce, motoriku a dovednosti.

- Funkce komunikativní – hudba umožňuje specifickou komunikaci se světem i jeho osvojování.
- Funkce vzdělávací – hudba přináší informace o skladateli, o době a prostředí, ve kterém vznikla.
- Výchovná funkce – *„Hudební dílo působí na lidskou psychiku a tímto působením se zaslouží o rozvoj mechanismů lidského vědomí.“* (Mazurek, 1988)
- Funkce hedonistická – hudba má specifickou schopnost, která v člověku vzbudí pocit estetického požitku a díky níž člověk vyhledává další kontakt s hudbou.
- Estetická funkce, fyziologická a psychologická funkce – hudba všestranně kultivuje člověka. Dokáže podnítit pohybové reakce, obohatit citovou sféru a myšlení.
- Funkce terapeutická – již zmíněno v kapitole „Pozitivní vlivy hudby“.
- Sociální funkce – hudba pomáhá formovat názory dětí i dospělých.

(Mazurek, 1988)

8 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část mé bakalářské práce je zaměřena na srovnávání práce s dětmi ve dvou mateřských školách. První z nich je MŠ Bouzov, kde jsem pracovala jako zastupující učitelka, a to hned ve dvou třídách – téměř měsíc ve třídě s dětmi ve věku od tří do čtyř let, ve třídě druhé s pěti až šestiletými dětmi celý jeden lednový týden. Druhou je MŠ Luká, kam jsem docházela na praxi průběžně během celého roku.

8.1 Charakteristika školek

Školky se nacházejí ve vesnicích, obě jsou obklopovány krásnou přírodou a každé ze zařízení má k dispozici vlastní hřiště. Mám-li srovnat vybavení jednotlivých tříd, v nichž jsem pracovala, lišilo se pouze maličkostmi. Orffovy nástroje, CD přehrávače, CD s dětskými písněmi a další základní vybavení ve třídách rozhodně nechybělo. V jedné ze tříd v MŠ Bouzov, a to u předškolních dětí, klavír sice chyběl, ale o to více jsem využívala xylofon, který dětskou pozornost dokázal upoutávat stejně tak spolehlivě, ne-li lépe než klavír.

8.1.1 MŠ Bouzov

První třídu, v níž jsem pracovala, navštěvují děti ve věku od tří do čtyř let. Asi 2/3 dětí do školky teprve nastoupily, mým záměrem tedy bylo pozorovat, jak děti reagují na různé hudební činnosti a aktivity. Vzhledem k tomu, že jsem zde pracovala v září, většina dětí se s hudbou a činnostmi s ní spojenými setkala v MŠ úplně poprvé.

Druhá třída byla stejně jako ta první heterogenní, věk dětí se zde pohybuje v rozmezí pěti až šesti let. V této třídě bylo více chlapců než děvčat.

8.1.2 MŠ Luká

V lukovské školce jsem vykonávala praxi s dětmi ve věku od čtyř do sedmi let. V této (opět heterogenní) třídě jsou děti na hudební činnosti zvyklé. Nejenže se jim věnují s učitelkami, do školky také pravidelně dochází paní, která s dětmi tancuje na různé dětské písně. Dále do školky jednou týdně přijíždí slečna, aby jim zazpívala své

autorské písně doprovázené buď kytarou, anebo vlastní hudbou předem připravenou a nahranou na notebook. Při zpěvu dětem také předtančuje a ukazuje kroky, jež děti napodobují. Měla jsem možnost tyto taneční aktivity pozorovat a mohu říci, že děti byly nadšené a aktivně se do tanečků i zpěvu zapojovaly.

8.2 Stručná charakteristika činností

Hudební činnosti, které jsem ve školkách zrealizovala, byly v obou zařízeních založeny na identickém principu, abych mohla reakce dětí porovnat. Jedná se o činnosti, které se ve školkách běžně praktikují. Například rozvíčky s hudbou, poslech písní při různých aktivitách, nácvik písně, použití Orffových nástrojů, nácvik tanečků atd.

8.3 Formulace cílů:

- rozvoj hudebnosti u dětí,
- podporovat pozitivní vztah dětí k hudbě a hudebním činnostem,
- podporovat rozvoj sluchové paměti,
- rozvoj reakce na určitý signál,
- rozvoj koordinace pohybů v souladu s hudbou či hudebními nástroji.

8.4 Hudební činnosti v MŠ Bouzov, třída mladších dětí

8.4.1 Rušné části pohybových aktivit

Cílem následujících pohybových aktivit je rozvoj koordinace pohybů v souladu s hudbou, hudebními nástroji či básničkami.

Záměrem těchto rušných pohybových chvil je procvičení přirozených cviků (chůze, běh, lezení, plazení, poskoky) za pomoci hudebních nástrojů (klavír, Orffovy nástroje) či dětských písní z CD přehrávače. Úkolem dětí je vykonávat určený pohyb za doprovodu zvuku. Když zvuk utichne, mají se zastavit a stát, dokud se doprovod opět nerozezní.

Reflexe

Děti, které jsou ve školce poprvé, mají ze začátku problém zapojit se do aktivit. Postupem času se zapojí všechny děti, kromě dvou. Tyto dvě děti mají celkově problém s přijetím jakékoliv autority, nedokážou udržet pozornost a stále od činností odbíhají. Tuto situaci jsem řešila nejen s ostatními pedagogy, ale i s rodiči dětí, což bohužel nevedlo k žádné nápravě, a proto je v mých dalších činnostech nebudu dále zmiňovat.

Pohybové aktivity tohoto typu děti velmi zaujaly, aktivně a s radostí se do nich zapojovaly. Jelikož se děti se všemi aktivitami i s režimem dne teprve seznamují, bývají rušné části často chaotické. Děti se do cvičení zabraly natolik, až si přestaly uvědomovat, že když píseň nebo zvuk hudebního nástroje dozní, mají zastavit i své pohyby. Čím déle jsme aktivity procvičovali, tím více si děti upevňovaly stanovená pravidla i koordinaci svých pohybů. Bylo zjevné, že děti se den ode dne zlepšují nejen v činnostech, ale také v adaptaci na prostředí školky.

8.4.2 Zdravotní cviky s hudbou

Ke cvičení jsem využila CD, které je pro děti již známé. Na CD pod názvem „Dětské písničky a říkadla 1“ (Vašica, 2003) najdeme písně ve verzích zpívaných, ale i pouze instrumentálních. Písně jsem volila podle potřeby tak, aby při relaxaci a uvolňovacích cviků vždy hrála píseň s pomalejším tempem, naopak při cvičení rychlejšího rázu jsem dbala na tempo rychlejší.

Ukázka přípravy:

- Stoj rozkročný, ruce v bok. Krouživými pohyby uvolníme hlavu. Opakujeme na obě strany.
- Stoj rozkročný, upažit. Krouživými pohyby uvolníme zápěstí, lokty a pak i celé paže.
- Stoj rozkročný, ruce v bok. Kroužíme trupem na obě dvě strany.
- Stoj, ruce v bok. Krouživými pohyby procvičíme kyčelní kloub.
- Sed roznožný, 2x hmitneme ve vzpažení, předklon, 2x hmitneme.
- Leh, zvedáme střídavě nohy.

- Relaxace – turecký sed, nádech nosem a výdech ústy.
- Dřepy. Předpažit.
- Běh na místě s vysokým zvedáním kolen.
- Stoj – stoj na špičkách, vytahujeme se.

Reflexe

Děti nemají správné držení těla a nezvládají cvičit v rytmu hudby. Z tohoto důvodu jsem zvolila nejdříve motivované rozcvičky bez hudby. Procházela jsem mezi dětmi a jejich postoje a polohy jsem při různých cvicích opravovala. Až po několika dnech jsem opět zapojila ke zdravotním cvikům hudbu, a to takovou, která má pomalejší tempo, aby děti stíhaly cvičit do rytmu. U dětí došlo k viditelnému zlepšení, ale stále se nedostaly do fáze, kdy by nebylo potřeba zvýšené pozornosti, popřípadě ještě dopomoci nejmenším dětem či upozornění na provádění cviků ve správném rytmu.

8.4.3 Hudebně pohybové hry

Vyzkoušela jsem s dětmi hudebně pohybovou hru s názvem „Zajíček v své jamce“. Notový záznam je uveden v příloze 1. Někteří hru již znali, přesto jsem vysvětlila pravidla hry všem. Hra spočívá v tom, že utvoříme kruh, chytíme se za ruce. Jedno dítě je uvnitř kruhu a představuje zajíčka. Společně zpíváme píseň a chodíme po kruhu. Po dozpívání písně zajíček vyskočí a vybere si někoho, s kým si roli vymění, a hra pokračuje dál.

Reflexe

Tuto hru děti zvládaly bez větších obtíží, jen u některých dětí bylo vidět, že jsou stále stydlivé. Potíže měly s tím, aby udržely chůzi v kruhu. Děti si pravidla hry rychle osvojily a hru samotnou oblíbily, projevovaly totiž viditelný zájem o neustálé pokračování v činnosti.

8.4.4 Básnička s pohybem „Žabka“

Text:	<i>Pohyb:</i>
„Skáče, skáče žabička,	skáčeme jako žabičky okolo rybníka,
okolo malého rybníčka,	který je vytvořený z velké modré látky,
rozhlíží se kolem sebe,	rozhlížíme se do stran,
kde je asi modré nebe?	krčíme rameny,
Nebe není pro žabičky,	rukama ukazujeme „ne“,
ty radši skočí do vodičky!“	skočíme do rybníka jako žabičky.

(Skáče žabička, 2008)

Text básně se učíme po malých částech a zároveň si ukazujeme i pohyb. Opakování básně volím podle aktuální potřeby dětí.

Reflexe

Děti neměly problém zapamatovat si text básně, protože jim k tomu pomáhal právě pohyb, díky němuž si zvládaly lépe uvědomovat posloupnost celé básně. Tato činnost v dětech vyvolávala pozitivní náladu a opět jsem se setkala s velkým úspěchem, protože děti samy stály o opakování aktivity.

8.4.5 Dechové cvičení, nácvik písně s Orffovými nástroji

Dechové cvičení je motivované podzimními prvky. Děti drží pevně v ruce za stopku lísteček, do kterého foukáme. Následně si lístek položíme na dlaň a snažíme se ho sfouknout. Poté se seznámíme s textem a melodií 1. sloky písně „Podzimní ježkování“. Notový záznam je uveden v příloze 2. Když děti zvládají zpěv, přidáme Orffovy nástroje. Nejdříve si společně ukážeme, jak se nástroje správně drží. Dám je jen některým dětem a po zazpívání písně si je děti mezi sebou vymění tak, aby si hru na nástroj vyzkoušeli všichni. Dětem neurčuji, jaký rytmus mají na nástroje hrát, protože

chci, aby hrály podle toho, jak to samy cítí. Píseň znovu opakujeme, aby si ji děti osvojily.

Cíl: podporovat rozvoj sluchové paměti.

Reflexe

Hned na začátku bych chtěla zmínit, že dechová cvičení typu sfouknout lístek z dlaně na podlahu už dělat v praxi zřejmě nebudu, jelikož děti začaly křičet a běhat za lístečky po celé místnosti. Pro příště se takové chybě pokusím vyhnout a zvolím klidnější variantu. Píseň děti zvládly zazpívat celkem dobře. Objevilo se několik menších nedostatků, které však byly spíše organizačního rázu. Rozsah i melodie byla pro děti vhodná, protože ji hravě zvládly i ty nejmenší děti. Obtíže nastaly po přidání Orffových nástrojů. I přesto, že jsme si s dětmi ukázali, jak na nástroje správně hrát, děti se snažily spíše o to, aby jejich nástroj byl co nejhlasitější. V ten moment jsem celou činnost zastavila a zopakovala, jak se nástroje mají držet a jak na ně hrát. Další pokus byl o něco úspěšnější, některé děti však stále nerespektovaly daná pravidla. Pojmenovávání základních nástrojů, na které děti hrály (dřívka, triangl, chrastítka), bylo také neúspěšné. Z dotazníku a rozhovoru s paní učitelkou jsem se dozvěděla, že děti nástroje pojmenovat neumí, ale hrát na ně ano. Podle toho, co jsem viděla, si dovoluji říci, že děti nezvládají udržet rytmus ani tempo, které jsme si předem určili. Proto jsem činnosti s nástroji realizovala častěji a s dětmi jsme si opakovali jejich názvy, aby si je zafixovaly.

8.4.6 Poslech dětských písní při volné hře

Mým záměrem bylo zjistit, jak děti reagují na hudební kulisu při spontánní hře. V průběhu volné hry jsem se dětí zeptala, jestli chtějí poslouchat písničky, když si hrají. Odpověď byla kladná, a tak jsem jim zapnula CD s dětskými písněmi. Na CD byly písničky převážně z večerníčků a pohádek.

Reflexe

Ze začátku děti zpozorněly a zvědavě sledovaly, co se děje. Některé si začaly zpívat a hlásit se, že píseň znají. Jiní si začali povídat o tom, kde už písničku slyšeli atp. Zpozorovala jsem také skupinku dětí, která vůbec nereagovala a jejich hra pokračovala dál bez ohledu na hudební kulisu. Po chvíli zájem všech dětí o hudbu zcela vyprchal a děti pokračovaly ve své předchozí hře.

8.5 Hudební činnosti v MŠ Bouzov, třída předškolních dětí

8.5.1 Rušné části pohybových aktivit

V této třídě chybí klavír, a tak jsem k procvičení přirozených cviků využila Orffovy nástroje, xylofon a hudbu z CD přehrávače. Úkolem dětí je vykonávat určený pohyb za doprovodu hudby či hry na hudební nástroje. Protože jsou děti starší, jejich pohybová aktivita měla více pravidel. Jakmile zvuk hudby či nástroje utichne, dalším úkolem dětí je vykonat jiný pohyb, například dřep, schoulení se do klubíčka atp.

Reflexe

Předškolní děti zvládaly tyto aktivity výborně a chtěly je stále opakovat. Nejvíce si oblíbily rušné části, při nichž jako doprovod hrály dětské písně a do kterých se mohly aktivně zapojit všechny děti. Ze začátku jsme měli menší problém s rušnou částí, kdy bylo úkolem chodit podle udávaného metra hraného na ozvučná dřívka nebo bubínek. Po seznámení s činností však tyto obtíže vymizely a děti ji zvládaly na výbornou. Zaujal mě přílišný zájem dětí o xylofon. Chtěly vědět nejen to, jak se nástroj jmenuje, ale chtěly si nástroj samy vyzkoušet. Po skončení aktivity měly děti možnost si xylofon pořádně prohlédnout. Kdo měl zájem, mohl si na něj také zahrát.

8.5.2 Zdravotní cviky na hudbu

Jde o procvičení a protažení celého těla v souladu s rytmem dětských písní. Mým cílem je, aby děti poznaly lépe své tělo, zlepšila se u nich koordinace pohybů a orientace v prostoru.

Reflexe

Držení těla i koordinace pohybů je u předškolních dětí viditelně lepší v porovnání s předchozí třídou. Zdravotní cviky jsou již přesnější, dopomoc byla nutná jen zřídkakdy. U rozvíček s hudbou byly děti veselejší a cvičily rády. Bez hudby je cvičení moc nebavilo a jejich pozornost tak pozvolna upadala. Děti si osvojily poznatky o svém těle i o jeho zdraví, a to právě díky pohybovým aktivitám, které jsem doplnila činnostmi týkajícími se zdravých životních návyků. Děti vědí, jaké činnosti a návyky podporují zdraví po stránce fyzické, ale i psychické.

8.5.3 Báseň s pohybem „Vločky“

Pro předškolní děti jsem zvolila rozsahově složitější báseň od Vítězslava Nezvala, ke které jsem přidala jednodušší pohybové úkony.

Text:

„Vločky, vločky, bílé peří,

blázen každý, kdo vám věří!

Bílé vločky, hvězdné nebe,

sotva spadnou, již nás zebe.

Vločky, vločky, ach, to láká,

postavit z Vás sněhuláka!

Vločky, vločky, jak jste hbité,

Pohyb:

*ukazujeme rukama shora dolů až do
dřepu, že sněží- třepotáme prsty,*

chytíme se za hlavu, ukazujeme „ne“,

*třepotáme prsty a pak ukážeme
hvězdičky (rozevírání pěstí),*

*třepotáme prsty, pak ukážeme rukama,
jaká nám je zima,*

*třepotáme prsty, chytíme si dlaněmi
obličej a jsme smutní,*

rukama vytváříme sněhuláka,

třepotáme prsty, běžíme na místě,

škoda, že se rozpouštíte!“

(Vločky, vločky, bílé peří, 2015)

chytíme si dlaněmi obličej a tváříme se smutně.

Reflexe

Báseň děti zaujala a neměly problém se zapamatováním si slov či pohybů. V porovnání s předešlou třídou zaujetí předškoláků vydrželo jen pár minut. Po naučení se celé básně i s pohybem už polovina dětí, zejména chlapci, neměli zájem činnost opakovat. Následně jsem usoudila (nejen z právě popsané činnosti), že třída inklinuje spíše k rychle se měnícím aktivitám – čím více akční a pohybově náročnější aktivity jsou, tím lépe.

8.5.4 Reakce na zvukový signál

„Padání sněhových vloček“ – děti měly v ruce papírovou sněhovou vločku a jejich úkolem bylo pohybově znázorňovat padání vloček z nebe na zem. Každá vločka, která padá z nebe, je doprovázena zvukem trianglu. Každá vločka, která dopadne na zem, je doprovázená úderem do bubínku. Děti „poletují“ (běhají) jako vločky po prostoru celé herny a reagují na zvukové signály, které udávám hudebními nástroji. Úder do bubínku znamená, že dítě s vločkou si dřepne na podlahu. Když se úder zopakuje dvakrát po sobě, znamená to, že vedle právě dopadnuté vločky spadla další. Děti tedy poskočí o kousek vedle.

Reflexe

Tuto činnost bych hodnotila velice kladně, jelikož se aktivně zapojily všechny děti a byly pozitivně naladěny po celý zbytek dne. Reakce na zvukové signály děti zvládly bez sebemenších potíží. Činnost chtěly opakovat a nejvíce je těšil opakující se úder do bubínku.

8.5.5 Reakce na signál

Hudební činnost se zaměřuje na použití Orffových nástrojů. S dětmi sedíme v kruhu a před sebou má každý z nás položený jeden hudební nástroj. Nejdříve si

vysvětlíme, jak budeme postupovat. Obcházím děti s vložkou v ruce a všechny postupně pošimrám na krku, což je znamení, aby si dítě vzalo hudební nástroj a začalo na něj libovolně hrát. Samozřejmě je řečeno, že děti nesmí do nástrojů bouchat. Hrají na nástroje tak, aby byly slyšet všechny hudební nástroje. V momentě, kdy dítě pošimrám znovu, odloží nástroj zpět před sebe. Po vysvětlení pravidel a případné opravě způsobu držení nástroje se měním roli s dobrovolníkem. Také se všichni v kruhu posuneme o jedno místo za pravou rukou, abychom měli možnost si vyzkoušet i jiné nástroje.

Reflexe

Aktivita měla neskutečný úspěch, protože děti velice rády hrají na nástroje a vyžadovaly neustálé opakování aktivity. Chtěly si vyzkoušet všechny možné nástroje a některé děti měly zájem i o roli „vločky“. Na čem je potřeba ještě zapracovat, je zapamatování si názvů nástrojů. Děti v nich měly zmatek a kromě dřívěk, trianglu a bubínku si nebyly jisté, jak se nástroje jmenují.

8.5.6 Nácvič tanečku „V zimě“

Inspirovala jsem se v publikaci „Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími“. Před samotnou aktivitou jsem zařadila poslech písně z CD, které je součástí knihy. Poté jsme rozebrali píseň po obsahové stránce a nakonec jsme se pustili do nácvič tanečku. Ukázali jsme si pohyby nejprve bez hudby a pak teprve jsme přidali hudbu z CD. (Raková, 2016)

Příprava pohybů k písni (text a noty jsou součástí přílohy 3.):

1. sloka

Na prstech ukážeme číslo 1, protřeme si oči. Rukou znázorňujeme zobáček kosa, který otevíráme. Celými pažemi uděláme velké kruhy směrem od sebe. Ukážeme na nohy a přešlapujeme na místě.

2. sloka

Dřepneme si a rukama ukážeme tvar dveří. Hlavou i rukama děláme pohyb, který vyjadřuje nesouhlas. Vrátime se zpět do stoje.

3. sloka

Obě ruce – zobáčky, které otevíráme naproti sobě, jako by si povídaly. Chytneme se za nos. Rukama od shora dolů až do dřepu třepotáme prsty (sněží). Nakonec pohrozíme prstem.

4. sloka

Pažemi znázorníme křídla ptáčka. Závěr: děti tancují ve dvojicích dokola.

Refrén:

Třeme si paže a jsme natočení na pravou stranu, tentýž pohyb zopakujeme i na levou stranu. Ukážeme pravým ukazováčkem (vytočení a pohled na pravou stranu), aby přišla Evička. Poté ukážeme levým ukazováčkem (vytočení a pohled na levou stranu), aby přišel Honzík. Ruce upažíme a sami sebe obejmeme.

Reflexe

Při poslechu písně děti bedlivě naslouchaly a její obsahovou stránku zvládaly po skončení aktivity popsat přesně. Děti se navzájem doplňovaly, aby na nic nezapomněly. Nácvik tanečku probíhal nad moje očekávání, protože děti si osvojily pohyby a dokonce i slova velmi rychle. Děti při tanci respektovaly metrum a tancovaly tak ve shodě s hudbou. Pozorovala jsem u nich výrazné zlepšení nálady. Po přidání hudby se děti aktivně zapojily a taneček jsme ještě několikrát zopakovali.

8.5.7 Hudební hádanky při relaxaci

Po pohybové aktivitě jsem využila čas určený pro relaxaci k poslechu hudebních hádanek. Zapnula jsem píseň bez zpívaného slova. Děti podle chuti ležely nebo seděly na koberci.

Reflexe

Použila jsem CD s dětskými písničkami, ve kterých děti slyšely pouze nástroje a melodii. Děti písničky znaly a často za doprovodu jejich zpívaných verzí cvičily. Poslech probíhal klidně, ale děti se nemohly dočkat možnosti odpovědi, a tak různě vykřikovaly názvy písniček. Proto jsem musela aktivitu zastavit a opět zdůraznit předem dohodnutá pravidla. Děti vyžadovaly další hádanky, a tak jsem ještě dvě přidala.

8.6 Hudební činnosti v MŠ Luká

8.6.1 Rušné části pohybových aktivit

Ve školce jsem k procvičení přirozených cviků využívala prioritně klavír, na který jsem hrála písničky dětem již známé. Jelikož tyto aktivity probíhaly v rámci průběžné praxe, na kterou jsem chodila v období před příchodem Mikuláše a blížícími se svátky, týkala se témata písniček právě čertů a Vánoc. Využila jsem však i písničky z večerníčků. Dále jsem zapojovala Orffovy nástroje (bubínek, dřívka, triangel, chrastítka). Úkolem dětí bylo vykonávat předem daný pohyb tak, aby byl v souladu s tempem, jež je určováno hudebními nástroji.

Reflexe

Děti jsou na pohybové aktivity s klavírem zvyklé, jelikož je s nimi paní učitelky pravidelně realizují. Pravidla stačí vysvětlit pouze jednou a děti je dovedou striktně dodržovat. S činnostmi tohoto charakteru nemají sebemenší problém. Zvládají přirozené cviky i reakci na hudbu. Největším překvapením pro mě bylo, když za mnou děti každý den chodily s otázkou, zda už budeme cvičit s písničkami. Z dotazníků též vyplývá, že děti mají nejraději pohybové činnosti spojené s hudbou, a také se zapojují do tanečního kroužku. Po těchto činnostech bývají děti v daleko lepší náladě než po činnostech, které nejsou s hudbou nijak spojeny. Co se týče rušných částí, při nichž pracujeme s Orffovými nástroji, nejsou děti na tento typ činností zvyklé a pravděpodobně se jim věnovaly poprvé se mnou. Nicméně i tuto činnost zvládly na výbornou. Chůzi či běh v tempu určeném jakýmkoliv nástrojem zvládly všechny děti s výjimkou dvou dětí, které mají odklad školní docházky a mají při této aktivitě značné problémy.

8.6.2 Zdravotní cviky s hudbou

V této třídě jsem zvolila náročnější organizaci rozcvičky, a to z důvodu pozorování dětí a jejich reakcí na změny poloh a pohybů v průběhu cvičení. Využila jsem dětských písniček z večerníčků a z pohádek. Písňe jsem zapínala na CD přehrávači.

Například „Pohádky z mechu a kapradí“, „Pramen zdraví z Posázaví“, „Příběhy včelích medvídků“ atd.

Ukázka přípravy:

- chodíme v kruhu a u toho děláme různé cviky:

- protažení hlavy,
- procvičení zápěstí, loktů, paží,
- procvičení trupu,
- zvedání kolen,
- zakopávání,

- zastavíme se, ale stojíme stále v kruhu a pokračujeme ve cvičení:

- dřepy,
- v sedu roznožném se natahujeme pažemi ke špičkám,
- v lehu na zádech předvedeme jízdu na kole,
- leh na břicho – kruhy rukama,
- relaxace v lehu na zádech (nádech nosem, výdech ústy).

Reflexe

Dětem chvíli trvá, než si zvyknou na změnu organizace rozcvičky, jelikož je pro ně novinkou. Tyto děti se velice rychle přizpůsobují a velmi dobře reagují na změny týkající se nových a neznámých činností. Děti jsou pohybově zdatné a cviky zvládají daleko lépe než děti z předchozí mateřské školy. Všimla jsem si opět výrazně lepší nálady a pozitivní energie, která z dětí vyzařovala po celý den. Děti se chodily ptát, zda činnosti s hudbou budeme opakovat, protože je pohybové aktivity doprovázené s hudbou baví.

8.6.3 Básně s pohybem

Ukázka 1. „Andělské čarování“

Text:

„Anděl seděl na obláčku,

čáry, máry čaroval,

vyčaroval Mikuláše,

moc se z toho radoval.

Pozor na to, milé děti,

čarování není žert,

něco se mu nepovedlo,

a tak přibyl ještě čert.“

Pohyb:

dřep, pohupování,

dřep, čarujeme rukama,

stoj snožmo, ruce spojené nad hlavou,

stoj, tleskáme,

stoj, hrozíme prstem,

stoj, ruce i hlava ukazují „ne“,

mírný předklon, ruce na tváře,

poskoky snožmo, prsty na hlavě
představují rohy.

(Andělské čarování, 2009)

Ukázka 2. „Nač má člověk smyslů pět?“

Text:

Nač má člověk smyslů pět?

Aby mohl poznat svět.

Hmatem pozná, co je hladké,

chuť mi poví, co je sladké.

Čich, ten vždycky vyzvoní,

když mi něco nevoní.

Pohyb:

pokrčíme rameny, ukážeme na
prstech 5,

uděláme velké kruhy pažemi,

otevíváme a zavíráme dlaně,

prstem ukážeme na pusku,

prstem ukážeme na nos,

zašklebíme se,

Zrak mi slouží ke koukání

ukážeme si na oči, zamrkáme,

a sluch zase k poslouchání.“

ukážeme si na uši a dlaně dáme
za uši, jako že posloucháme.

(Nač má člověk smyslů pět?, 2016)

Básničky jsme se učili formou ozvěny. Já jsem zarecitovala část a děti ji po mně zopakovaly. Básně jsme se učili zároveň s pohybem, aby se děti mohly pohybově vyjádřit. Z mé zkušenosti se děti básně učí většinou tak, že stojí v řadě a odříkávají nazpaměť to, co se naučily. Proto se snažím volit zábavnější formu nácviku, a to právě s pohybem.

Reflexe

U básničky s pohybem a snadno pochopitelným obsahem (viz ukázka 1.) děti zvládly jak text, tak i k němu určený pohyb zcela bez problémů. Básničku chtěly neustále opakovat a pozorovala jsem u dětí velké nadšení. Zato básničky obsahově složitější (viz ukázka 2.) neměly velký úspěch. Na první pohled bylo zřejmé, že děti básnička vůbec nezaujala a ani nebavila, což dávaly jasně najevo. Děti měly problém zapamatovat si text i pohyb, jelikož obsah básně pro ně nebyl tak přitažlivý jako u básně s jednodušším a atraktivnějším obsahem.

8.6.4 Reakce na zvukový signál

Ukázka přípravy:

„Děti, padal tady už sníh? Představte si, že jsme se proměnili ve sněhové vločky, které padají z nebe na zem. Vločky se snášejí z nebe pomaličku. Na zvukový signál – triangl – padá z nebe další vločka (vytáhneme se na špičky, ruce vzhůru, naznačujeme rukama padání vločky). Na zvukový signál – dřívka – sněhová vločka dopadla na zem (dřep, děti se schoulí do klubíčka).“ Opakujeme a střídáme zvukové signály.

Reflexe

Tato činnost měla sloužit k navození zimní atmosféry a zároveň měla děti připravit na následující relaxační poslech. Aktivita se povedla, děti reagovaly pohotově

a přesně. Při dalších činnostech tohoto charakteru jsem volila více zvukových signálů, častější střídání hudebních nástrojů a přidávala jsem více pokynů. Děti měly možnost samy vymýšlet a navrhovat změnu signálů i hudebních nástrojů, což plně využily a aktivně se zapojovaly. Celkově bych aktivitu zhodnotila velmi pozitivně.

8.6.5 Reakce na signál

Ukázka přípravy:

„A protože čerti v pekle mají někdy veselo a učí se novým věcem, vyzkoušíme si, jak by to v pekle mohlo vypadat, kdyby se čerti učili hrát na nástroje nebo se pokoušeli vytvářet muziku.“

Sedíme v kruhu a před každým dítětem leží hudební nástroj nebo třeba oříšky, kaštany, kamínky atd. Jedno dítě dostane roli Lucifera a bude mít ocásek (šňůrku zastrčenou za kalhoty). Ocáskem pošimrá dítě, které má zahrát na nástroj, jež má připravený před sebou. Lucifer postupně obejde všechny děti. Po jednom kole čerta vyměníme a děti v kruhu se posunou o jedno místečko doprava tak, aby měly možnost vyzkoušet si hru na ostatní nástroje.

Reflexe

Jelikož do školky přišlo málo dětí, vedla jsem dvě spojené třídy. Aktivitu jsem prováděla s dětmi ve věku od tří do sedmi let. Děti se s činností setkaly poprvé a ve třídě vládla pozitivní a klidná atmosféra. Všichni si činnost užívali a dobrovolně si role předávali. Bylo zapotřebí pomoci malým dětem s držením nástrojů a hrou na ně. Dále jsme zkusili pojmenovat veškeré nástroje a předměty, na které jsme právě hráli. Starší děti nástroje znaly a mladším dětem s radostí poradily, jak se nástroj jmenuje. Podle rozhovoru a dotazníku s paní učitelkou jsou děti na činnosti s Orffovými nástroji zvyklé a dobře je znají.

8.6.6 Nácvič tanečku „V zimě“

Taneček je popsán v podkapitole 8.5.6 Nácvič tanečku „V zimě“. V této třídě jsem udělala změnu hudebního doprovodu tanečku. Poprosila jsem druhou paní

učitelku, aby mi k výstupu hrála píseň na klavír, jelikož jsem neměla k dispozici CD. Návčik probíhal následovně: nejdříve jsem děti seznámila s textem písně, jeho obsahem a významem, zároveň jsem také předváděla pohyby, jež se s písní pojí. Poté si děti vyzkoušely jen pohyby, teprve pak postupně odříkávaly text spolu se mnou. Po zvládnutí pohybů nám paní učitelka hrála píseň na klavír a zpívala s námi. Taneček i se zpěvem jsme párkrát zopakovali, aby si taneček děti osvojily.

Reflexe

Aktivita měla velký úspěch nejen u dětí, ale i u učitelek. Jak jsem již zmiňovala, děti jsou na taneční činnosti zvyklé, jelikož k nim do školky dochází slečna, která s nimi pravidelně tancuje. Z mého pohledu bych aktivitu hodnotila lépe než v předchozí školce, a to díky organizaci. Taneček v doprovodu klavíru byl pro všechny zúčastněné daleko přínosnější, než kdyby byl doprovázen hudbou reprodukovanou. Organizačně pro mě tato varianta byla jednodušší, protože doprovod zařídila druhá paní učitelka, což v předchozí školce nebylo možné, jelikož jsem byla na celou třídu sama.

Kromě již zmíněného tanečku jsem ve školce zrealizovala i taneček od Míši Růžičkové – Bu bu bu. (Růžičková, 2017)

Tento návčik probíhal zcela odlišným způsobem. Do školky jsem přinesla notebook, aby děti viděly tematické video, podle kterého jsme všichni dohromady tancovali. Taneček podle videa je bavil, ale neviděla jsem u dětí takový zájem jako u tanečku předešlého. Z toho jsem usoudila, že daný způsob návčiku není zcela vhodný.

Hudební hádanky

Ukázka přípravy:

V herně přichystám tři ostrovy pohádek (Bouda budka, Červená karkulka, Perníková chaloupka). Na první ostrov (Bouda budka) nás dostane zajíček Ušáček. Děti zde budou mít nachystané obrázky zvířátek, která se v pohádce objevila. Úkolem dětí bude společnými silami seřadit zvířátka podle toho, jak do chaloupky přicházela. Když

tento úkol děti splní, objeví se dopis, na kterém bude napsáno poděkování za splněný úkol a také rada, jak se dostanou na ostrov druhý. Aby děti získaly létající koberec, musí uhodnout hudební hádanku. Poté mohou odletět na další ostrov. Červená karkulka – na tomto ostrově budou mít děti připravené obrázky z pohádky. Děti zkusí převyprávět pohádku a podle toho poskládat dějovou posloupnost příběhu. Když i tento úkol splní, musí uhádnout další hudební hádanku, teprve pak mohou letět na poslední, třetí, ostrov. Perníková chaloupka – děti mají nachystané obrázky, na kterých jsou znaky typické pro pohádku. Nyní je jejich úkolem zjistit, o jakou pohádku se vlastně jedná. Poté vyjmenují postavy z této pohádky. Aby se děti mohly vrátit zpět do školky, musí nejen uhodnout další hudební hádanku, ale musí zajíčkovi Ušáčkovi prozradit, jaké pohádkové ostrovy navštívily.

Hudebními hádankami byly písničky z modernějších pohádek, měla jsem také přichystané náhradní varianty, kdyby děti některou z pohádek neznaly.

Příklady: „Ledové království“, „Odvážná Vaiana“, „Ať žijí duchové“ atd. Děti slyšely zpívanou verzi písničky a jejich úkolem bylo poznat, ve které pohádce píseň zazněla.

Reflexe

Když jsem dětem hádanku zapnula, ve třídě zavládlo naprosté ticho a děti pozorně naslouchaly, aby se jim podařilo přiřadit píseň k pohádce. Všechny písničky určily správně. Tato aktivita měla jednu chybu z mé strany a ta se týkala hlasitosti písní, kterou jsem špatně odhadla. Tuto činnost bych považovala spíše za neutrální, protože děti se sice aktivně zapojovaly, ale bylo na nich vidět, že jim při činnosti chybí pohybové vybití.

8.6.7 Poslech vánoční koledy při relaxaci

Ukázka přípravy:

Lehneme si na záda, zavřeme oči. Poslechneme si celou koledu „Bílé Vánoce“. Po poslechu chodím po třídě, a koho pohládím, ten se s námi podělí o své myšlenky

vyvolané písni, poví nám, co si představuje, na co se těší, co bude v průběhu svátků dělat. Také se děti zeptám, jestli vědí, co následuje – příchod Vánoc. Do odpovědí děti nenutím, mluví pouze ten, kdo sám chce. Dále se zeptám, zda děti zachytily obsah textu koledy.

Reflexe

Během poslechu měly děti problém s tím, aby vydržely v klidu bez povídání. Při vyjadřování pocitů se děti zapojovaly spíše sporadicky. Do rozboru obsahu písně se zapojovaly velmi aktivně. Dokonce se vzájemně doplňovaly a připomínaly různé detaily z koledy tak, aby žádný postřeh neopomněly.

8.6.8 Návnik písně a dechové cvičení

Ukázka přípravy:

Dechové cvičení:

- na dlani máme bacila – sfoukneme ho pryč,
- nádech nosem, dokud nám nedojde dech, opakujeme s výdechem slovo bacil,
- nádech nosem a stejným způsobem s výdechem opakujeme slovo rýma,
- zkusíme si vytleskat slova rýma, vitamíny, ovoce, zelenina.

Seznámím děti se slovy písně „Mrkvička“ a vysvětlíme si její obsah. Poté zpíváme píseň po částech s doprovodem klavíru. Celý návnik přizpůsobím potřebám dětí. Jakmile se seznámíme s písni, zkusíme si ji zazpívat celou. Když děti zvládají text i melodii, přidáme hudební nástroje. (Zpěvník zdravé pětky, 2019)

Reflexe

Podle dotazníku děti nedělají žádná dechová cvičení, bylo tedy vidět udivení, co a proč vlastně děláme. Ačkoli děti nejsou na tento typ činností zvyklé, zvládly ji nad moje očekávání. Aktivně se zapojovaly a samy navrhovaly další možná cvičení. Děti zvládly poměrně náročnou píseň, která měla rozsah od c1 po e2. Píseň jsem

transponovala do jiné tóniny, její notový záznam najdeme v příloze 4. (červené noty). Po zapojení hudebních nástrojů jsem ve tvářích dětí viděla radost z nově naučené písničky.

8.7 Závěrečné shrnutí

U mladších dětí bylo znatelné, že nejsou zvyklé na prostředí mateřské školy ani celkovou organizaci dne. Měly problémy s adaptací a některé děti doslova „bojovaly“ s novou autoritou. Postupem času si osvojily pravidla zavedená ve školce i činnosti, které jsme ve školce realizovali. Nejdříve jsem pozorovala, že většina dětí je zmatená a že děti nevědí, jak se chovat a začlenit do kolektivu. Po několika dnech se situace značně zlepšovala a děti se zapojovaly do aktivit s větším nadšením i odhodlaností. Mladší děti mají zájem zejména o společné činnosti, jako jsou hudebně pohybové hry a dětské básničky s pohybem. Na druhou stranu je příliš nebaví zdravotní cviky, s nimiž děti zatím nemají tolik zkušeností a u kterých potřebují značnou pomoc. U činnostech se zdravotními cviky jsem pozorovala spíše mírnou nechuť. Myslím si, že děti udělaly značný pokrok jak v hudebních činnostech, tak i v pohybových, které byly doplněny hudebním doprovodem.

U starších dětí jsem si všimla několika společných znaků. Zejména inklinují k pohybovým aktivitám, a čím náročnější aktivita je, tím více jsou děti spokojené. Pozoruji u nich značně pozitivnější náladu, když provádíme hudební aktivity, než když u činností hudba chybí. Dále mají společný zájem v činnostech, v nichž se vyskytuje tanec. Rády se zapojují i do aktivit spojených s využitím Orffových nástrojů, jen s tím rozdílem, že děti z MŠ Luká mají větší zkušenosti s hrou na tyto nástroje. Starší děti mají daleko lepší držení těla a lépe zvládají pohyby při zdravotních rozvíčkách. Značné rozdíly jsem pozorovala hlavně v organizaci činností. Děti z MŠ Luká jsou pohotovější, aktivnější a respektují pravidla a autoritu, na rozdíl od dětí z MŠ Bouzov, které s tímto mají ještě problémy.

Naplnění cílů u dětí bylo individuální. Každé dítě zvládá něco lépe a něco mu naopak nejde. Avšak celkově bych hodnotila aktivity jako přínosné, jelikož u dětí byly viditelné pokroky. Pozorovala jsem u dětí pozitivní vztah k hudbě, děti si často zpívaly

samy od sebe, měly veselejší náladu, prostředí třídy bylo pozitivně naladěné a u dětí se prohloubil senzomotorický vztah k hudbě, který byl uplatňovaný spojením hudby a pohybu.

ZÁVĚR

V teoretické části práce popisuji hudební vývoj dětí a s tím související faktory ovlivňující jejich hudebnost. Cílem mé bakalářské práce bylo pozorování dětí při různých hudebních činnostech, které jsem realizovala ve dvou různých školkách. Každý den jsem ve školce použila nějaký hudební prvek. Ať už to byla písnička zapnutá na CD přehrávači, nebo jen využití hudebního nástroje jako signálu k upoutání pozornosti dětí. Pozorování jsem doplnila rozhovorem s dětmi i s paní učitelkou (v obou MŠ), abych si mohla udělat komplexní představu o tom, jak to ve školce chodí. Dále jsem poprosila paní učitelky, aby mi vyplnily krátký dotazník, jehož struktura je součástí přílohy 5. Některé informace z dotazníků jsem zmínila i v reflexích v praktické části práce.

I když si to mnoho z nás neuvědomuje, hudba je součástí našeho každodenního života a na každého z nás působí jinak. Mne hudba doprovází celý život a jsem za to vděčná, protože to, co o hudbě vím a co umím, mohu využívat při činnostech ve školce a předávat své zkušenosti dál. Právě u dětí jsem měla možnost vidět nejrůznější hudbou vyvolané emoce, které děti vyjadřovaly pomocí úsměvu, slov a doteků. Učitele nejvíce potěší právě to, když za ním děti samy od sebe přicházejí s tím, že se jim ve školce líbí a těší se na každý další den. Vidět děti šťastné a veselé při mých aktivitách je pro mě tím největším potěšením.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Andělské čarování, 2009. In: *Český kroužek v Kodani* [online]. Kodaň: Český kroužek v Kodani [cit. 2019-03-11]. Dostupné z:

<https://ceskykrouzekvkodani.webnode.cz/basnicky/>

DECASPER, A.j. a P.a. PRESCOTT, 1984. Human newborns' perception of male voices: Preference, discrimination, and reinforcing value. *Developmental Psychobiology* [online]. **17**(5), 481-491 [cit. 2019-03-18]. DOI: 10.1002/dev.420170506. ISSN 10982302.

FRANĚK, Marek, 2005. *Hudební psychologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-0965-2.

GEIST, Bohumil, 2005. *Akustika: jevy a souvislosti v hudební teorii a praxi*. Praha: Muzikus. ISBN 80-86253-31-7.

HAVLOVÁ, Jana a Miluše HAVLÍNOVÁ, ed., Eliška VENCÁLKOVÁ, ed., 2006. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. 2, přeprac. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-061-5.

HEPPER, P.g., 1991. An Examination of Fetal Learning Before and After Birth. *The Irish Journal of Psychology* [online]. **12**(2), 95-107 [cit. 2019-03-18]. DOI: 10.1080/03033910.1991.10557830. ISSN 21580812.

JENČKOVÁ, Eva, 2011. *Podzim a zvířátka*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem. Hudba v současné škole. ISBN 978-80-86901-11-4.

JISTEL, Petr, Vladimír KOVAŘÍK a Vlastimil KOBRLÉ, 1969. *Hudba v mateřské škole*. 1. Chomutov: ONV.

LIŠKOVÁ, Marie, 2006. *Hudební činnosti*. Dotisk 2. vyd. Praha: Raabe. ISBN 978-80-87553-65-7.

LIŠKOVÁ, Marie, 2007. *Rámcově vzdělávací program MŠ a hudební výchova*. 1. Ostrava: MONTANEX. ISBN 80-7225-220-8.

MAZUREK, Jan, 1988. *Kapitoly z hudební psychologie*. 1.vyd. Ostrava: Pedagogická fakulta. Učební texty vysokých škol.

Míša Růžičková - Bu bu bu (Cvičíme s Míšou 1), 2017. *Youtube* [online]. USA: Youtube [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_9JPKdT_68Q

Nač má člověk smyslů pět?, 2016. In: *Msprosec* [online]. Proseč [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://staryweb.msprosec.cz/index.php/aktivity-m/archiv-akci/kolni-rok-2015-2016/659-na-ma-lovk-smysl-pt>

POLEDŇÁK, Ivan, 1984. *Stručný slovník hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon.

RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ, 2016. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Vydání druhé. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1081-8.

RVP PV, 2018. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

SAFFRAN, Jr, Mm LOMAN a Rrw ROBERTSON, 2000. Infant memory for musical experiences. *COGNITION* [online]. **77**(1), 15 [cit. 2019-03-18]. ISSN 00100277.

SEDLÁK, František, 1974. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. 1. vyd. Praha: Supraphon. Comenium musicum (Supraphon).

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ, 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Vyd. 2., přeprac. a rozš., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.

Skáče žabička, 2008. In: *Předškoláci* [online]. Praha: Impression Media [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/skace-zabicka-hra-s-rikankou/2119>

TICHÁ, Alena, 2004. *Hlasová výchova v dětském sboru prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. ISBN 80-7068-186-1.

VAŠICA, Michal, Radovan FALTUS, Lenka STROJLOVÁ et al., Aleš ČUMA, 2003. *Dětské písničky a říkadla 1*. Topolná: COMODO.

Vločky, vločky, bílé peří, 2015. In: *Alougo* [online]. Alougo.com [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: http://alougo.com/pohadky/basnicky/vlocky_vlocky_bile_peri.htm

ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSKÁ, Libuše KURKOVÁ a Jan BUDÍK, 1990. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelek mateřských škol*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-24939-6.

Zpěvník zdravé pětky, 2019. In: *Zdravá 5* [online]. Praha: Nadační fond Albert [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://www.zdrava5.cz/media/materials/zpevnik-546373c7a01f3.pdf>

SEZNAM PŘÍLOH

1. Zajíček v své jamce
2. Podzimní ježkování
3. V zimě
4. Mrkvička
5. Dotazník

PŘÍLOHY

Příloha 1 Zajíček v své jamce

Zajíček v své jamce

Za - jí - ček v své jam - ce se - d - í sám,

se - d - í sám. U-bo žáčku co je ti, že ne můžeš ská ka ti.

Chu - tě skoč, a vy - skoč!

PODZIMNÍ JEŽKOVÁNÍ

DVA JEŽCI

hudba: Stanislav Chudoba /úpr. E.J./
slova: Jindřich Balík a Eva Jenčková

Vesele

stacc. Cu-py du-py u cha-lu-py dva je-žci se ho-ní,
tře-tí če-ká na ja-blí-čko, se-dí pod ja - blo-ní.

2. Cupy dupy u chalupy,
hnedle vedle plotu,
když těch jablek bude více,
dá je do kompotu.
3. Cupy dupy u chalupy,
hnedle vedle jedle,
když těch jablek bude více,
udělá z nich knedle.
4. Cupy dupy u chalupy,
ježci žízeň mají,
zaženu ji moštem z jablek,
moc si pochutnají.

(Jenčková, 2011)

V ZIMĚ

Milena Raková

C F C

1. Jednou v zimě, brzy ráno stěžoval si kos - všude bílo, milá vrána

G C Ref. G C

a já jsem tu bos. Brr, brr, to je zima, brr, brr, to je mráz,

G C

pojd' Evičko, pojd' Honzlíčku, pojd' mezi nás.

2. Bílá vrána posedává blízko u dveří,
- že jsem byla včera černá, nikdo nevěří.

Brr, brr,...

3. Oba si tam naříkají a zebe je nos,
vločky stále poletují, už se zlobí kos.

Brr, brr...

4. Ke krmítku doletěli, pozvalo je dál,
tam se hojně nazobali. taneček je hřál...

Brr, brr...

Mrkvička

Z. Novák / J. Pechová

C G Emi Ami Ami Dmi
 Já jsem pa - ní mrk - vič - ka a u - zdra - vím vám o - čič

5 G D C G
 ka ze - le - nou se pyš - ním na - tí co se něk - dy - ku - dr

9 C7 G F C G D C G
 na - tí vyn - dej - te mě ze ze - mě u - myj - te a sněz - te

13 F C G D C G
 mě o - bě - ma nám bu - de při - je - mně

(Zpěvník zdravé pětky, 2019)

Příloha 5. Dotazník

POMOCNÉ OTÁZKY K PRAKTICKÉ ČÁSTI BP

Poznámka: hudební činnosti – činnosti s jakýmkoliv hudebním prvkem (zpěv, použití hudebních nástrojů, poslech, říkanky s pohybem atd.)

1. Objevují se hudební činnosti ve Vaší školce každý den?
2. Umí děti hrát na Orffovy hudební nástroje a zvládnou je pojmenovat?
3. Cvičíte s dětmi na hudbu (klavír nebo CD)?
4. Kterou hudební činnost mají podle Vás děti nejraději?
5. Když učíte děti novou píseň, použijete před samotným nácvikem dechové cvičení nebo nějaké navození zpěvního tónu (hlasu)?
6. Využíváte při nácviku písně nějaký hudební nástroj? Pokud ano, jaký?
7. Kolikrát týdně využíváte poslechové činnosti?
8. Pořádáte ve školce nějaké akce, týkající se hudebních činností?
9. Zakroužkujte činnosti, které se u Vás v MŠ dělají pravidelně:
 - nácvik písně-dechové cvičení
 - pohybové aktivity s hudbou
 - poslechové činnosti
 - hra na Orffovy nástroje
 - taneční hry/ tanečky
 - hudební hádanky
 - hry zaměřené na sluchový signál (např.: úder do bubínku atd.)